

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Yhteiskunnan ekologinen jälleenrakennus sosiaalityön haasteena ja mahdollisuutena

XVII Bruno Sarlin –seminaari 2.12.2012

Satu Ranta-Tyrkkö

Jyväskylän yliopisto

satu.ranta-tyrkkö@jyu.fi

Sisältö

- Ekologinen jälleenrakennus
- Miksi siihen on tartuttava, myös sosiaalityössä
- Haasteita
- Mahdollisuuksia & mitä jo tehdään

Ekologinen jälleenrakennus (BIOS 2021)

- Alunperin BIOS-tutkimusyksikön (<https://bios.fi/>) lanseeraama termi
- Näkemys välttämättömästä siirtymästä kohti kokonaisvaltaisesti kestävää yhteiskuntaa
- Ekologiset ja materiaaliset reunaehdot kaiken elämän perusedellytys
- Hyvinvoinnin oikeudenmukainen luominen ja ylläpito niiden puitteissa

Ekologinen jälleenrakennus

- Oltava hyväksyttävä, yhteiskuntia yhdistävä, ei jakava, projekti
- Ekologisten ja ilmastokriisien pahimpien seurausten välttäminen
- Demokraattisten käytäntöjen, kansaisten hyvinvoinnin ja kulttuurisen rikkauden vahvistaminen
- Laaja ymmärrys taloudesta
- 'Rakennuskohteita': Energia, liikenne, rakentaminen; ruoka ja maanviljely; metsät ja muu maankäyttö; hoiva; kulttuuri...

Lähtötilanne: Vaalimmeiko elämää vai elämäntapaa?

- Käsillä globaali järjestelmä/ sivilisaatiokriisi
- Ilmenee talous- ekologisina ja sosiaalisina kriiseinä; valuvat toisiinsa
- → ongelmat monimutkaisia, toisiinsa kytkeytyneitä, ja vaikeita hallita
- Yksin ilmastokriisin mittakaava on valtavuudessaan ihmisen vaikea käsittää
- Edelleen vahvoilla teknokraattinen kestävämyyden politiikka (Blühdorn), mutta entistä jännitteisemmin
- Kestävämyys syvällä yhteiskunnallisissa rakenteissa & kuluttaminen onnea
- Ekologiset valinnat usein köyhien ulottumattomissa & elitistisiä
- Taloudellinen kasvu ja kilpailukyky etusijalla – & tärkeitä myös sosiaalityön rahoitukselle

ELEPHANT CROSSING

BE ALERT AND GO SLOW

Ongelman ydin: kulutusyhteiskuntien ekologinen kestämyttömyys

- Luonnonvarojen ylikulutus
- → maantieteellinen, ylisukupolvinen, ekologinen velka; jota ei makseta takaisin

Kamppailu maasta ja luonnonvaroista

- ”Ihmiskunta on riippuvainen maasta (Latour 2017); kilometrit peruskalliosta ilmakehään
- Ihminen toisenvarainen laji – mutta noin miljoona lajia vaarassa kadota lähivuosikymmeninä elinympäristöjen tuhoutumisen ja pirstoutumisen vuoksi; jokainen laji vaikuttaa muihin lajeihin ympärillään
- Kuinka hoitaa ja jakaa maata muiden kanssa ja yhteiseksi hyväksi?

Miten ilmasto- ja ekologiset kriisit liittyvät sosiaalityöhön?

- Eksistentiaalinen uhka: haastaa inhimillisen olemassaolon mielekkyyttä ja eettistä oikeutusta nykyhetkessä → ahdistus, epätoivo, merkityksettömyyden kokemus
- Monistavat ja kasvattavat muita uhkia → haavoittuvuutta ja eriarvoisuutta mm. äärisäiden, konfliktien, siirtolaisuuden, ruokapulian ja sairauksien taustatekijänä
- Kukaan ei ole suojassa, mutta rikkailla resursseja varautua ja suojautua
- Kaikkein suojattomampia ovat köyhät, marginalisoidut ja muuten haavoittuvissa asemassa olevat erityisesti globaalissa etelässä
- Ilmastokriisi uhkaa ~ kaikkea, minkä puolesta sosiaalityö on perinteisesti kamppailut

Ekologisella jälleenrakennuksella on kiire (Sitra 2020, 8)

- Ytimessä: miten vastaamme ilmastokriisiin, luonnon monimuotoisuuden hupenemiseen, resurssien vaihtelevaan saatavuuteen ja jäteongelmaan
- Muut kehityskulut suhteessa tähän (Sitra 2020, 3)

Ekologinen jälleenrakennus on valtava sosiaalinen ja kulttuurinen haaste (~Hulme 2017); koskee myös sosiaalialaa

- Länsimainen sosiaalityö lähtöisin samasta modernista ihmiskeskeisestä maailmankuvasta, kuin käsillä olevat ympäristö-ongelmatkin (mm. Bell 2021)
- Ekokriisien ajassa ihmiskeskeisyys estävää tarvittavia muutoksia
- Sosiaalityö sekä osa ongelmaa, että ratkaisuyrityksiä?
- Kohdattava: vastuu luonnon huomiotta jättämisestä + ajattelu- ja toimintamallien kyseenalaistamiseen liittyvä epämukavuus
- → Miten tulkita sosiaalialan sitoumusta suojella haavoittuvassa asemassa olevia tässä historiallisessa tilanteessa? Millaista uudistumista alalle keskeiset sitoumukset edellyttävät?

Sosiaalityö ja ekologinen jälleenrakennus (ekososiaalinen/vihreä/ kestävyys siirtymä) - Missä mennään?

- Tieto?
- Osaaminen?
- Käytännöt?
- Institutionaaliset rakenteet?
- Johtaminen?

Kuva: Kuva: European Climate Pact, Extreme weather: how are cities and regions coping? (europa.eu)

Tieto: edellyttää muutakin (eko)etuliitettä sosiaalityön keskusteluihin

- Edellyttää sosiaalityön (+ alan) syvälleikäypää teoreettista uudistumista (ecososiaalinen paradigmamurros?)
- + Posthumanistinen & post-antroposentrinen sosiaalityö, esim. Bozalek & Pease 2021, Bell 2021
- Besthorn: Social work itself needs to become a transformed profession, discipline and movement
- Fokus ihminen ympäristössään–dynamiikasta monimuotoisempiin ja kompleksisempiin keskinäissuhteisiin
- Etiikan keskeinen rooli sosiaalialalla → uudistettava sosiaalialan etiikkaa siten, että se kattaa myös kaukana meistä olevat ihmiset, tulevat sukupolvet, ja ei-inhimilliset olennot

Apuja monitieteisestä tulevaisuuden ja globaalia etiikkaa koskevasta keskustelusta (esim. Groves 2009; Skirmishire 2010)

- Miten ajatella tulevaisuudesta?
- Miten poliittisesti ja eettisesti suhtautua tulevaisuuteen?
- Mitä seurauksia valinnoillamme ja ajattelullamme on?
- Millä tavoin olemme vastuussa toimintamme/ valintojemme kauaskantoisista seurauksista?
- Miten tuntee myötätuntoa tulevaisuuden ihmisiä kohtaan?
- Miksi luopuisin itsekkyydestäni, kun muutkaan eivät luovu?

Osaaminen: Mitä sosiaalityö voi tuoda ekologiseen jälleenrakennukseen?

- Sosiaalisen osaamista
- Osaamista yksilö- ja yhteisötason muutostyöstä, mm. tunnetyön tukemisesta
- Ymmärrystä haavoittuvuudesta ja epätasa-arvosta (tärkeää, jotta siirtymä reilu)
- Ymmärrystä 'polkuriippuvuuksista': miten tähän tultu (aika, tila, materia)
- Kykyä organisoida mielekästä arkea, hoivaa, tukea ja virkistystä paikallistasolla
- Kykyä puolustaa ja edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tehdä ruohonjuuritason työtä yhteiskuntarauhan puolesta
- Työstä kumpuavaa näkemystä toimia poliittisesti ja vaikuttaa rakenteisiin (rakenteellinen sosiaalityö)
- Kyky tehdä yhteistyötä muiden samaan suuntaan ponnistelevien kanssa
- Opeteltava ja juurrutettava luontoa kunnioittavia ja luontoyhteyttä tukevia käytäntöjä kaikessa toiminnassa: ihminen on osa luontoa ja riippuvainen muista lajeista, niiden elinympäristöistä ja vuorovaikutussuhteista

Muutos vaatii tunnetyötä (mm. Pihkala 2017)

- Pahimmillaan ekologisten kriisien aiheuttama toivottomuus voi johtaa kyvyttömyyteen & haluttomuuteen kuvitella parempi maailma (Amsler 2010)
- Toimiaksemme meidän voitava uskoa muutoksen mahdollisuuteen
- Tunnetyö: ympäristökysymyksiin liittyvän huolen, surun, syyllisyyden ja ahdistuksen käsittely
- Poisoppiminen ekologisesti haitallisista toimintamalleista ja uskomuksista
- Toiveikkaampien tarinoiden luominen ja jakaminen
- Läsnäolon ja luontoyhteyden kokemisen elvyttäminen

Käytännöt

- Monia tasoja: luontoavusteiset menetelmät & green care ↔ järjestelmätason muutoksen organisoiminen paikallisesti

Pullonkauloja: institutionaaliset rakenteet ja johtaminen

- ”yksin, ilman johdon tukea, on vaikea olla muutosvoima”
- Vaihtoehtojen kehittäminen aktiivista myös akatemian ja vakiintuneiden ammattialojen ulkopuolella, lähtökohtana monimuotoisuuden kunnioitus ja varjelu: *Pluriverse* (‘Moniversumi’); esim. *Vivier Bien* (hyvä elämä), *Degrowth* (kasvun purku), *Commons* (yhteinen), Ekofeminismi, Maaemon oikeudet, Deglobalisaatio (paikallistaminen), jne.

www.systemicalternatives.org

- Radikaalin kulttuurisen ja institutionaalisen transformation vaade
- Alkuperäiskansoille ja paikallisyhteisöille oikeus maihinsa

- Kriiseihin vastaamisella väliä paitsi planeetan ja tulevien sukupolvien, myös itsemme vuoksi
- Inhimillinen elämä kietoutunutta erilaisiin suhteisiin ei-inhimillisiin olentoihin ja materiaan, taju yhteenkuuluvuudesta → miten elvyttää ja vahvistaa tätä sosiaaliolla eri tasoilla
- Hoivavastuu olevista ja tulevista välittämisen mahdollistajana? (Groves 2009) vs. rakenteellinen vastuuttomuus + tulevaisuuden epämääräisyys
- Vastuu tulevasta täytyy perustua ei-vastavuoroisuuteen (vs. esim. taloudellinen hyöty)

Ekologiseen jälleenrakennus sosiaalialalle sekä velvollisuus että mahdollisuus toimia muutosvoimana

- Kriiseihin vastaamisella väliä paitsi planeetan ja tulevien sukupolvien, myös itsemme vuoksi
- Inhimillinen elämä kietoutunutta erilaisiin suhteisiin ei-inhimillisiin olentoihin ja materiaan, taju yhteenkuuluvuudesta → miten elvyttää ja vahvistaa tätä sosiaalialla eri tasoilla
- Hoivavastuu olevista ja tulevista välittämisen mahdollistajana? (Groves 2009) vs. rakenteellinen vastuuttomuus + tulevaisuuden epämääräisyys
- Vastuu tulevasta täytyy perustua ei-vastavuoroisuuteen (vs. esim. taloudellinen hyöty)

Tavoitteena paitsi kestävä, myös elämisen arvoinen yhteiskunta ja maailma

- Dystopiat: ekofasismi, ankara pula elintärkeistä resursseista, äärimmäinen valvonta, köyhillä/ muilla kuin eliitin jäsenillä ihmisarvoisen elämisen mahdollisuudet olemattomat
- Vaara, että ne, jotka pystyvät, takertuvat saavutettuihin etuihinsa tai että maailma luiskahtaa suuryhtiöiden, oligarkkien tms. valtaan olemassa – ei tarvitse silti toteutua
- Rajat kiinni- yms. poteroitumispolitiikoista ei ole pidemmän päälle ratkaisuksi
- Polarisaatiokehitys ja demokratian tulevaisuus?
- Käsiteltävä kriittisesti valtaa ja sitä koskevia/ sen kätkeviä suuria kertomuksia $\leftrightarrow$ murtumat, toiset tarinat?
- Miten tehdyt ja tehtävät ratkaisut asettuvat suhteessa planetaarisen hyvinvoinnin ideaan?
- Miten ne vaikuttavat valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin ja hauraisiin?
- Miten olla uusintamatta aiempaa epätasa-arvoa?

- Sosiaalialan eettismoraalinen lähtökohta puolustaa ja suojella köyhiä ja haavoittuvassa asemassa olevia
- Ekologisten kriisien ajassa vastuu on omaa organisaatiota/ ammattikuntaa/ kansakuntaa/ ihmiskuntaa laajempi – ollaan siis reilusti kokonaisvaltaisia 😊
- Jokainen meistä voi osaltaan edistää muutosta, mutta yhdessä ja erilaisten yhteisöjen jäseninä olemme vahvempia

- "The future is not untenanted (...) The future is always the future that we care about"
  - (Groves 2009, 25)

Kiitokset!

- **Amsler, Sarah** (2010) Bringing Hope to 'Crisis'. Crisis Thinking, Ethical Action and Social Change. In Stefan Skirmshire (ed.) *Future Ethics. Climate Change and Apocalyptic Imagination*. London: Continuum, 129–152.
- **Bell, Karen** (2021) A philosophy of social work beyond the Anthropocene. In Bozalek & Pease (eds.) *Post-Anthropocentric Social Work: Critical Posthuman and New Materialist Perspectives*. London: Routledge, 58-67.
- **BIOS** (2020) Ekologinen jälleenrakennus epävarmassa maailmassa. <https://bios.fi/ekologinen-jalleenrakennus-epavarmassa-maailmassa/>
- **BIOS** (2021) Sivistys ekologisen jälleenrakennuksen maailmassa. <https://bios.fi/sivistys-ekologisen-jalleenrakennuksen-maailmassa/>
- **Blühdorn, Ingolfur** (2014) Post-Ecologist Governmentality: Post-Democracy, Post-Politics and the Politics of Unsustainability. In Swyngedouw, E. & Wilson, Japhy (eds.) *The Post-Political and Its Discontents: Spaces of Depoliticisation, Spectres of Radical Politics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 146–166.
- **Blühdorn, I., Butzlaff, F., Deflorian, M. & Hausknost, D.** (2018) Transformation Research and Academic Responsibility. The Social Theory Gap in Narratives of Radical Change. *IGN-Interventions March 2018*. Vienna: Institute for Social Change and Sustainability (IGN), Vienna University of Economics and Business.
- **Bozalek, Vivienne & Pease, Bob** (eds.) (2021) *Post-Anthropocentric Social Work: Critical Posthuman and New Materialist Perspectives*. London: Routledge

- **Groves, C.** (2009) Future ethics: risk, care and non-reciprocal responsibility. *Journal of Global Ethics* 5 (1), 17–31, DOI: 10.1080/17449620902765286.
- **Hulme, M.** (2017) *Weathered: Cultures of Climate*. London: Sage.
- **Latour, Bruno** (2018) *Down to earth. Politics in the new Climatic Regime*. Translated by Catherine Porter. Cambridge: Polity.
- **Magnason, Andri Snær** (2020) *Ajasta ja vedestä*. Helsinki: Aula & co.
- **Mulgan, Tim** (2011) *Ethics for a Broken World. Imagining Philosophy after Catastrophe*. Durham: Acumen.
- **Ranta-Tyrkkö** (2017) *Sosiaalityön tulevaisuuden etiikka epävarmuuden ja ympäristöriskien maailmassa*. In Enroos, Mäntysaari & Ranta-Tyrkkö (ed). *Mielekäs tutkimus. Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin.*). Tampere: Tampere University Press 2017: 113-138. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0606-9>
- **SITRA**
- **Skirmshire, Stefan** (ed.) (2010a) *Future Ethics. Climate Change and Apocalyptic Imagination*. London: Continuum.
- **Skirmshire, Stefan** (2010b) Introduction. How Should We Think About the Future? Stefan Skirmshire (ed.) *Future Ethics. Climate Change and Apocalyptic Imagination*. London: Continuum, 1–10.

